

BİNİR GECE MASALLARININ AZ TANINAN VE BASILMAMIŞ HİKÂYELERİ¹

F. TAUER

Binbir gece masallarının menşei, inkişafı ve mevzuları hakkında daha evvel bir çok kitap ve risâle yazılmıştı. Bu hikâyelerin tercüme-leri sayısızdır. Ancak onların dilini ve mevzuunu anlamada en ehemmiyetli olan husus ihmal edilmiştir ki, bu da el-yazmalarının tetkikidir. Hikâyelerin muhtevasının teferruatına ve dil hususiyetlerine temas etmeden el-yazmalarının, mevzularına göre, muvakkat bir tasnifini tanzim etmeği yalnız iki âlim, Henri Zotenberg² ve Duncan B. Macdonald³ tecrübe etti. Binbir Gece hikâyeleri, yahut daha doğrusu hikâye anlatanların yardımcı nüshaları, el-yazmalarının yazıldıkları devirlerin muhtelif lehçe hususiyetlerini ihtiva eden bir lisan ile yazılmıştır. Şu hâlde bütün el-yazmalarının muhteva ve dil bakımından esaslı bir şekilde tetkiki lâzım gelecektir. Bu nevi bir teşebbüs Şarkın bir çok milletlerinin hayal mahsullerinin yalnız bu meşhur mecmuasının inkişafı üzerinde değil, fakat bu el-yazmaları hemen hemen tamamen Mısır menşeiinden gelmiş olduğundan, Arapça'nın Mısır lehçesinin geçmiş safhaları üzerinde de mühim neticeler verebilecektir. Yalnız tetkik değil, fakat muayyen el-yazmalarına dayanarak hazırlanacak metnin neşri de kıymetli olacaktır. Meselâ biz Galland tarafından anlatılan bir çok hikâyenin Paris'te kendi adına izâfe edilen el-yazmasındaki Arapça metnini bilmiyoruz. Bunun içindir ki L. Alsdorf 1935'te «*Zwei neue Beiträge zur "indischen Herkunft" von 1001 Nacht*» adlı makalesinin sonunda⁴, Galland'ın el-yazmasının ve diğer mühim Binbir Gece hikâyeleri el-yazmalarının neşrinin arabiyatçılar için

¹ 1964'te İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde verilmiş olan bir konferans-tan Ahmed Subhi Furat tarafından çevrilmiştir.

² *Notice sur quelques manuscrits des Mille et une Nuits et la traduction de Galland. Notices et Extraits . . .*, XXVIII (1888), 167-320.

³ *A Preliminary Classification of some MSS. of Arabian Nights. Volume of Oriental Studies presented to E. G. Browne, on his 60th Birthday* (Cambridge 1922), s. 304-321.

⁴ *ZDMG Neue Folge* XIV (1935), s. 275-314.

kaçınılmaz bir vazife olduğunu söylemişti. Fakat hemen hemen otuz sene geçmesine rağmen bugüne kadar bu hususta hiç bir şey yapılmadı.

Avrupa'nın muhtelif kütüphanelerinde bulunan bütün el-yazmalarının tetkiki tabiatıyla büyük çapta bir teşebbüs olacak ve bu ancak bir enstitü tarafından yapılabilecektir. Şu anda bu tasavvura iştirak edilip-edilmeyeceğini bilmiyorum. Bundan sonra, ayrı ayrı bu el-yazmalarını birbirleriyle karşılaştırarak tetkik etmek ve bunların en mühimlerini basmak kalıyor. Ben, üç sene önce Oxford'da, Bodleian kütüphanesine ait Wortley Montague'nün, Richard Francis Burton'dan beri, kimsenin meşgul olmadığı el-yazmasını tetkike karar vermiştim. Kararımın en mühim sebebi, bu yazmada Burton tarafından tercüme edilmiş ve dolayısıyla tamamıyla bilinmeyen hikâyelerin bulunması idi. Bodleian Kütüphanesinin lutfu ve mikrofilim masraflarını ödeyen İngiltere'deki dostlarımdan birinin hatırşınaslığı sayesinde, Prag'da bu el-yazmasının yedi cildinin mikrofilimlerini elde ettim. Wortley Montague el-yazmasının son cildi 18 safer 1178 (17 ağustos 1764) tarihini taşır. Binbir Gece hikâyelerinin muahhar rivâyetleri gibi onun da muhtevası 1001 geceye bölünmüştür ki, biz bunu daha eski metinlerde görmüyoruz. Bu nüsha İngiltere'ye Edward Wortley Montague tarafından getirilmiş ve onun terkesinden Oxford'da İbrance ve Arapça Profesörü olan Joseph White'in mülkiyetine geçmiş; daha sonra Capitain Jonathan Scott tarafından temellük edilmiş ve ondan da Bodleian Kütüphanesi bu nüshayı satın almıştır. White onu İngilizce'ye tercüme etme niyetini beslemiş ise de, bunu gerçekleştirememiş olmalıdır. Scott, 1811'de Galland'ın beş ciltlik Fransızca tercümesinden yaptığı yeni bir İngilizce tercüme neşretti ve bizim el-yazmamızda mevcut bazı hikâyelerin serbest bir tercümesini de altıncı cilt olarak buna ilâve etti¹. Scott'tan sonra R. F. Burton bu el-yazması ile meşgul oldu ve 1888'de kendi *Supplemental Nights*'inin V. ve VI. cildlerinde sehven atlanarak meçhul kalmış takriben yirmiye yakın hikâyenin ekserisinin sağlam bir tercümesini verdi². O zamandan beri kimse bu el-yazması ile meşgul olmadı. Hatta Chauvin de bibliyografyasında sâdece, Burton'un kendi *Supplemental Nights*'inin VI. cildindeki ilâvede fihristte zikrettiği³, fakat tercüme etmediği hikâyeleri göstermekle iktifa etmiştir. Max Henning, Reclam yayın evi tara-

¹ *The Arabian Nights Entertainmenst carefully revised and occasionally corrected from the Arabic*, London, 1811.

² *Supplemental Nights to the Book of the Thousand Nights and a Night with anthropological notes and explanatory*, Benares - London, 1886.

³ *Appendix I*, 497—504.

fından neşredilmiş ve Universalbibliothek'de yer alan Binbir Gece hikâyelerinin Almanca tercümesinin zeylinde ¹, bu hikâyelerin ekseriyetini Burton'un tercümesine göre, İngilizceden çevirdi. J. C. Mardrus İngilizce'den tercüme edilmiş olan bu hikâyelerin bir kısmını kendi Fransızca tercümesine dercetti ².

Wortley Montague'nün el-yazması sekiz ciltten ibaretti, fakat maalesef esas eserin üçüncü cildi Bodleian Kütüphanesinde bulunmamaktadır. Bu cilt Wortley Montague'nün kitaplarının satışı sırasında diğer yedi ciltten ayrılmış ve kaybolmuştu. Scott artık ona sahip değildi. İlk cilt çok tanınan çerçeve hikâyenin başlangıcını ihtiva eder. Sonra «Satıcı ile cin», «Hammal ile üç hanım», «Terzi ile kanbur», ve «Nuraddîn ile Anis al-calis» hikâyeleri yer alır. Yine daha sonra «Sayf al-Mulûk ile Badî'at al-camal» hikâyesi bulunur. İkinci cilt sadece uzun «Kamar al-Zaman ve iki hanımı ile iki oğlu»'nun uzun hikâyesini içine alır. Kaybolmuş üçüncü cilde gelince, bunun hakkında sâdece onun son hikâyesinin «Hasan al-Başri»'nin hikâyesini teşkil ettiğini söyleyebiliriz; zira onun dördüncü —cildi yâni bugünkü serinin üçüncü cildi— bu hikâyenin sonundan başlar. Diğer son beş ciltde Mısır'da ve Hindistan'da basılmış Mısır rivâyeti yalnız «Ardaşir ve Hayât al-Nufus» hikâyesi ile «Uns al-vucud» ve «al-Vard fi'l-akmâm» hikâyesi bulunmaktadır. Çerçeve hikâyenin sonu tamamen eksiktir. Esasen tanınmış küçük hikâyelerin dışında, bu beş cildin takriben seksen civarındaki diğer hikâyeleri başka hiçbir el-yazmasında bulunmaz. Bu arada Burton tarafından İngilizceye tercüme edilmiş hikâyelere temas etmek istemiyorum. Oları topluca tavsif etmek için, ekseriya Mısır menşeli olduklarını ve büyük ihtimalle XVII. ve XVIII. asrın ikinci yarısında kıssahanlar sâyesinde Mısır'da çok yayılmış bulduklarını söyleyeceğim. Bizim nüshayı tertip eden belki de bu kıssahanlardan biri idi. O eski esas hikâyelerin bâzılarına kıssahanların anlattıkları mütedâvil hikâye malzemesini ilâve etmiştir. Bunların bize kadar gelmiş olmaları onun sâyesindedir. Ben burada şimdiye kadar tercüme edilmemiş ve dolayısıyla mevzuları hiç bilmiyen hikâyelerle iktifa etmek ve aynı zamanda bu hikâyelerde bulunan ve daha eski hikâyelerden alınmış olup, evvelce bilinen mevzulara da işaret etmek istiyorum.

Sultan Kayış, kardeşi Ardaşir ve emir 'Urva hikâyesi ³, konusu Mısır menşeli olmaması gereken küçük bir romandır. Vatani Hicaz olan bedevi kahraman 'Urva amcasının kızını sever; fakat kızın babası onu red-

¹ *Tausend und eine Nacht* XXIII ve XXIV [Nachtrag 6. und 7. Teil].

² XII. ve XIII. ciltte.

³ IV, 156^b - 173^a

deder ve kızını onu getirmek için bin atlı gönderen Fars kralı Kâyiş'e verir. 'Urva bunun üzerine onları bozguna uğratar. Kâyiş daha sonra 10.000 atlı ve 5.000 piyade gönderir. Bunlar iki gurup teşkil ederler. Bu guruplardan biri, içinde 'Urva'nin sevgilisinin de bulunduğu Arap kadınlarını tevkif eder. Diğeri ise, bin bedevî ile birlikte bulunan 'Urva tarafından bozguna uğratılır. Mevkuf kadınlar önüne götürüldüğü zaman Kâyiş, 'Urva'nin amcasının kızını almak ister ve kız onu bir hançer darbesiyle öldürür. Kâyiş'in kardeşi Ardaşir onun tarafından tevkif edilmiş olduğu hapisneden çıkar ve hükümdar olur. 'Urva ona memleketinden vergi toplayan bir düşman hükümdara karşı yardım ve düşmanı da bunu ödemeğe mecbur eder. Sonunda 'Urva amcasının kızı ile memleketine döner.

*Ahmad ve Muhammad adında iki vezirin hikâyesi*¹ oldukça uzun bir kıssadır. Bu hikâye basılmış Mısır rivâyeti vasıtasıyla iyice bilinen Vezir Şamsaddin ve kardeşi Nuraddin'in hikâyesinin² giriş mevzuu ile başlar. Fakat burada cinlerin tabiat üstü bir müdahalesi yoktur. Çocuklarının evlenmesi kızın babası Muhammad'in bir hilesi vasıtasıyla vuku bulur. Hikâyenin ikinci yarısında vezir Muhammad'in kardeşine ve oğluna karşı kin beslemesi ve hadisenin mes'ut neticesi zikr edilir. Burada ilgi çekici olan şey kızlarını talip olanlardan iki sene müddetle sürülerini otlatmağı deruhte edenlere vermek isteyen bir bedevinin arzusudur.

İçinde bilinen konular bulunmayan diğeri bir hikâye —kocasını aldatan kadının faydalandığı yeraltı geçidi bir tarafa— *Çin hükümdarının karısı olan bir tüccar kızının hikâyesi*³ dir. Kız, hükümdarın bahçesine bir yeraltı geçidinden geçerek, gelir, hükümdarın hanımının sadakatsizliğinin şahidi olur ve bir limon atarak, kraliçenin gözünü çıkarır. Meselenin iç yüzü hakkında bilgisi olmayan hükümdar ihtiyar bir kadın kıyafetine girer ve öldürmek niyetiyle kızın yanına gider. Fakat gerçeği öğrenerek, kendisine ihanet eden karısını öldürttüktan sonra, bu kızla evlenir.

Daha önce yukarda zikredilen hikâyelerde bulduğumuz aşk konusu oldukça mükerrerdir. *Falcı ile çırağı hikâyesi*⁴ 'nde bir çocuk küçük-lüğünden beri bir falcının çırağıdır. Oniki yaşında ustasının kızına aşık olur ve kız da onun aşkını paylaşır, Baba bu aşka taraftar değildir ve

1 VI, 140^b - VII, 32^a .

2 İkinci Kalküte tabı, I, 149 - 99.

3 VII, 197^a - 205^a .

4 VII, 189^a - 197^a .

çoçuğu kovar. Çocuk kendi başına sokakta fal bakmağa başlar. Bu arada, falına bakarak kraliçeye doğumunun zamanını bildirir ve hükümdara kaybolmuş hazinesini buldurur. Ayrıca, falcının kızı ile de münâsebetler kurar. Baba bunu fark edince kızının bâkire kalıp kalmadığını anlamak için muayene ettirir; bâkire olduğu anlaşılınca evlenmelerine müsaade eder.

Kadınlara karşı arzu duymayan erkek konusu, esrarengiz bir prens olan *Zunnâr oğlu Zunnâr'ın hikâyesi*¹'nde alışılmamış bir tarzda yer almaktadır. Zunnâr'ın küçümsediği kurnaz bir hükümdar kızı onun aşkını bir hile ile tahrik eder. Fakat sonra işin içinden sıyrılır ve Zunnâr da onu aramağa koyulur.

Bilindiği gibi cömertliği işleyen hikâye ve fıkralar Araplarda pek çoktur. El-yazmamızda *Sultan Taylûn ile cömert köylünün hikâyesi*²'nde bunu görmekteyiz, Sultan — şüphesiz İbn Tûlûn'u hatırlatmaktadır — bir dervişten kendi ülkesindeki bir köylünün akşam sabah evine uğrayan herkese 500 dinar verdiğini öğrenir. Vezirinin ve dervişin refakatiyle ona gider. Her üçü ikametleri esnasında her sabah 500 dinar alırlar. Ayrıca köylü sultanın âşık olduğu kendi karısından ayrılır. Fakat sultan, bu cömert adamın vergileri ödemediği için bir müddet hapis kalmış olduğunu öğrenince, iffetli olan bu kadını ona iâde eder.

Büyücülükte yetişmiş üvey annesi tarafından *Büyü ile ceylan şekline sokulan kızın hikâyesi*³ sık sık rastlanan hayvanları teshir temi ile başlar. Bir avcı onu yakalayarak sultana takdim eder. Ceylan sultanın huzurunda iken sihrin müddeti biter ve dilber bir kız olur. Sultan onunla evlenir ve bu sebeble yedi hâmile müstefrişesinden ayrılır. Fakat bu cariyeler yedi tane güzel erkek çocuk doğururlar. Çocuklar biraz büyüdükleri zaman, sultan yeni zevcesinden doğan iki kızı ile bu yedi erkek çocukla karşılaşır. Erkek çocuklar kızlara büyük bir sevgi ile bağlanırlar. Sultan çocukların neseplerini öğrendikten sonra oğullarına ve annelerine tekrar itibarlı bir hayat sağlar.

*Bağ'ad kadısı ile dindar hanımının hikâyesi*⁴'ne gelince, bunda «İsrail kadısı ile namuslu zevcesinin hikâyesi»⁵ ve Breslau neşrindeki «Hükümdar Şahbaht ve vezir ar-Rahvân hikâyesi»'ne dercedilen, «Kayın biraderi tarafından kendisine fuhs isnat edilmiş dindar kadın»'ın hikâ-

1 VII, 63 b - 70 b .

2 VII, 179 b - 188 b .

3 IV, 173 b - 179 a .

4 VII, 39 a - 54 a. Bu hikâye evvelce Scott tarafından serbestçe tercüme edilmiştir.

5 İkinci Kalküte tabı, II, 544 - 47.

yeleri¹ vasıtasıyla evvelce çok bilinen bir mevzua tekrar rastlamaktayız. Yine bu hikâyemizde hac vazifesini ifa etmek için Mekke'ye hareket eden bir kadının erkek kardeşi, iğfal etmek istediği baldızına zina isnad eder ve baldızının mukavemeti üzerine onu evinden kovar. Şurada burada avâre olarak gezen kadın bir çok kereler şerefini mudafaa etmeğe mecbur kalır. Nihayet bir hükümdar ona bir ev verir, o burada hastalara şifa veren keramet sahibi bir kimse olarak şöhret kazanır. Diğer ziyaretçileri arasında kendisini vaktiyle rencide edenler de yanına gelirler ve o onları suçlarını itirafa mecbur eder. Sonra da hükümdara onları affetmesi için ricada bulunur.

Basılmış Mısır rivâyetinde «ölmüş babasının emrine riayet eden dindar yahudinin hikâyesi»² 'indeki konu *Bir tacirin hükümdar olan oğlunun hikâyesi*³ 'nin de başında bulunmaktadır. Genç adam babasının emrine riayetle yemin etmeği reddeder, bundan dolayı hilekârlar onu mal ve mülkünden mahrum ederler. O da karısı ile iki oğlunu terk ederek kismetini aramağa çıkar. Giderken bir velîye rastlar, bu velî ona terk edilmiş bir kasaba gösterir. Burada saklanmış bir hazine bulunmaktadır. Velî ona bu şehre kükümdar olması teklifinde bulunur. Onun kerametiyle şehir hemen ahali ile dolar. İki oğlu onun yanına gelir, fakat o oğullarını tanımaz ve onları kendine vezir yapar. Onların annelerine ihtimam gösteren bir kaptan, gemisi ile bu kasabaya yanaşır. Birbirleriyle tanışan baba, anne ve çocukların durumu yukarıda zikredilen hikâyelerdekine benzer. Bu hikâye daha önce Scott tarafından tercüme edilmiş ve Chauvin tarafından da muhtevası verilmiştir.

Delikanlının maceralı bir seyahatından sonra birbirleriyle buluşan kız ve oğlan iki gececi kısa süren tesadüfleri mevzuu çok tanınmıştır. El-yazmamızda *Endülüs kralının vezirinin kızı ile Irak prensinin hikâyesi*⁴ vardır ki, bu hikâyede seyahata teşebbüs eden kızdır. Vezire önceden kızının gayri meşru bir yoldan gebe kalacağı haber verilmiştir. Vezir bu kötülüğün önünü almak için kızı uzak bir bahçede saklar. Fakat kız orada bir yeraltı mağarası keşfeder ve bu mağarada Irak'tan, «*Çamar al-Zaman hikâyesi*» 'nde adı geçen Dahnaş⁵ adlı bir cin tarafından getirilmiş prensle karşılaşır. Fakat cin aynı gece prensi alıp vatanına götürür. Prense aşık olan kız Irak'a doğru yola koyu-

1 Breslau tabı, XI, 190-205.

2 İkinci Kalküte tabı, II, 575-79.

3 VII, 55 a - 63 b. Bu hikâye evvelce Scott tarafından serbestçe tercüme edilmiştir.

4 VII, 161 a - 179 a.

5 İkinci Kalküte tabı, I, 822.

lur. Oraya varınca bir erkek çocuk dünyaya getirir ve onunla bir han kapıcısı ailesi arasında bir kaç sene geçirir. Henüz öğrenci olan oğluna ayrılık acısından hasta mizaçlı olan prensin kamı kaynar ve böylece âşıkların birleşmesi mümkün olur.

*Sultanın başladığı bir beyiti tamamlayan bir vezirin akıllı kızının hikâyesi*¹ 'nde de aşk, esas konudur; kız bu şekilde şiire yaptığı ilâvede sevdiği şehzâdeye karşı duyduğu aşkına îmalar yapar ve neticede onunla evlenir. Diğer taraftan bu suretle babasının hayatını da kurtarır, zira sultan şiirin gerisini tamamlamazsa onu ölümle tehdit etmiş bulunuyordu.

El-yazmamızın hikâyelerinin çoğu mizahî bir zevk taşır ve ekserisi kadınların hislerini konu olarak ele alır. En uzun mizahî parça ikinci derecede bir çok temler ihtiva eden ve çok bilinen «Balıkçı Halîfa hikâyesi»² 'nin kısmen taklidi olan *Şayh Nakkî't'in hikâyesi*³ 'dir. Nakkî't balıkçılık yapan bir bekârdır. Kendisi handa bir odacıkta oturur. Bir akşam, deniz kıyısında gezen ve elbisesini çalan bir hırsız diye tuttuğu sultanı sopa ile döver, sonra denizden içinde sultanın gözdesi Kût al-Kulüb'un bulunduğu bir sandık çıkarır. Kût al-Kulüb sultanın güvenilir bir adamına vaziyeti anlatır. Bu adam, ona Nakkî't ile ikameti için bir ev satın alır. Bir müddet sonra Kût al-Kulüb Nakkî't'ten sultanı bu eve davet etmesini ister. Sultan onu saraya alır ve Nakkî't'i kendi arzusu üzerine, en büyük mükâfat ve imtiyaz nişanesi saydığı Hira'daki maymun oynatanların reisliğine tayin eder. Bu, 'Omâr b. al-Nu'mân romanındaki⁴ ateşçinin isteğine göze çarpar derecede benzemektedir. Sonunda Nakkî't sultanı öldürücü bir hastalıktan kurtarır ve böylece onun nedimi olur.

*Terbiyesiz bir üvey oğlun hikâyesi*⁵ 'nde, akıllı kıt bir kadın bir velinin mezarını ziyaret etmeğe gider, ondan hırsız evlâtlığından kendisini kurtarması için dilekte bulunur. Fakat haşarı üvey oğlu velinin türbe örtüsünün altında saklanmıştı. Buradan analığına kendi işlerine yarıyacak bir takım nasihatlar verir. Sonunda babası kadını boşar, zira o karısından çok oğlunu sevmektedir.

Kıt akıllılık, *Musa ile İbrahim'in hikâyesi*⁶ 'nin de mevzuudur. İbra-

¹ IV, 149 b - 154 b .

² İkinci Kalküte tabı IV, 150-190.

³ VII, 145 a - 160 b .

⁴ İkinci Kalküte tabı, I, 651-652.

⁵ VII, 35 a - 39 a .

⁶ VI, 136 a - 137 b .

him, gelecekte evlenmek üzere, Musa'nın henüz buluğ çağına ermemiş olan kızını ister. Musa'nın hanımı bunu öğrenince: «Evin düzeni bozula-cak, zavallı küçük çocuğun başına kötü şeyler gelecek» diye bağırarak sızlanmağa başlar. Komşuları toplanıp, onunla alay ederler ve onun Berberiler gibi budala olduğunu ifade ederler. Bundan sonra Berberilerin hamakatine dair birçok misaller gösterilir¹.

İnsanların hamakati *Aşıkları ile kocasını aldatan kadının hikâyesi*²'nin mevzuudur. Adamın hamakati kira ile tutulmuş on eşeği sayama-masında görülür, çünkü o üzerine bindiği eşeği hesaba katmamaktadır. Aynı şekilde evinin dört *îvân*'ım hesap edemez. Kadının onu dördüncü *îvân*'ı aramağa gönderir. O hilebaz bir değirmencinin yanına gider ki, bu değirmenci kadının aşıkları ile geçirdiği bir hafta zarfında, onu muhtelif güldürücü hilelerle, değirmeninde alıkoyar. Dönüşünde de kadın onu geldiği günün kendisini terkettiği cuma günü olduğuna ikna eder.

*Bir kadın ile üç erkeğin hikâyesi*³'nde cinayet işleyen bir kadın vardır. Kadın erkekleri davet eder ve onları içinde nefes alamayıp öldük-leri saman dolu bir höcreye saklar. İçlerinden birini mezarcıya göm-dürtür. Ertesi gün mezarcıya ölünün döndüğünü söyler ve bu şekilde ikinciyi gömdürür. Saman yığınından üçüncüyü çıkartırken vali tara-fından yakalanır. Fakat yalan yere yemin irtikap ettikten sonra kur-tulur.

*Hükümdar al-Mahdî ile aldatılmış koca hikâyesi*⁴'nde hükümdar kendisine suçluyu tanıttıran nadir bir koku takdim ederek, kadının âşığını keşf eder.

Dört hikâye çok açık saçıktır. Bunlardan *Bir kadın ile iki sevgilisi hi-kâyesi*⁵'nde sevgililer kocasının huzurunda kadınla yatmak isterler. Ka-dın iki sevgilisinden biriyle o şekilde bir iş düzenler ki, kocasını kendisiyle aşığına ait bir kavun tarlasında geceyi geçirmeğe teşvik eder. Tarlada kadın kocasından kendisine bir kavun getirmesini ister. Bunu fırsat bilen âşık kocasının üzerine hücum eder ve öldürmek ister. Fakat kadının isteği üzerine kocasının aldatılması ile iktifa eder. Kadının kocası bundan çok korktuğundan kadın aşığına onun yerini almasını teklif eder. Hikâye-nin ikinci kısmı da yine açık saçık teferruatla anlatılmıştır: Kadın sonra

¹ VI, 137 b - 139 b .

² V, 200 a - 204 b .

³ V, 204 b - 208 a .

⁴ VII, 32 a - 35 a .

⁵ V, 99 b - 102 a .

diğer âşığı çadırda yanında saklar ve kocasını şekerleme (kunnāfa) satın almağa gönderir. Karanlıkta şekerleme yerlerken koca eliyle âşığı yakalar ve hırsız zannederek onu diğer bir çadıra hapseder. Karısına da onu gözetlemesini emreder. Kocasını uyuduğu zaman, kadın bağlarını çözdüğü âşığı ile geceyi sessizce geçirir.

Buna benzer bir kısca karısına her gün bir çok adam öldürdüğünü anlatan *Mağrur bir kocanın hikâyesi*¹ 'nde de vardır. Kocasının cesaretini tecrübe etmek isteyen kadın, onu kira götürür. Orada karşlarına bir bedevî çıkar. Bedevî kuzusunu adamın eline verir ve kadını iğfal eder. Maskesi düşen korkak koca kuzuyla eğlenerek, bedevîden intikamını aldığını ifade eder.

*Ahmed ile Ali'nin hikâyesi*² 'nde iki genç adam iş aramak için memleketlerini terkederler. İki köylü hayvanlarını otlatmak için onları kira ile tutar. Ahmed'in durumu başlangıçtan beri iyidir, çünkü aynı zamanda patronunun zevcesi ile münâsebet kurmuştur. Halbuki Ali diğer köylünün karısının yanında eziyet çekmektedir. Ahmed ona yardımda bulunmağı vad eder ve bir münâsebetle, onun fevkalâde erkeklik kuvveti üzerine kadının dikkatini çeker. Merakı tahrik edilen kadın onun ile münâsebette bulunur. İkisi gülünç bir tarzda kocayı aldatırlar. Münâsebetlerinin neticesi ortaya çıkınca iki çapkın sıvışır.

*Çiftçi ile iffetsiz kadının hikâyesi*³ bu hikâye ile bazı benzerlikler taşır. Daha doğrusu koca, kendi çobanlarının büyük olan tenâsül uzvunu anlatarak, karısını baştan çıkarır. Kadın çobanı temarüze mecbur eder. O, kocasının iddiasının doğruluğunu öğrenirken, küçük kızı onları gözetler ve eve döndüğü zaman babasına çobanın büyük bir yılanı olduğunu ve onu annesinin bacakları arasına koyduğunu anlatır. Fakat kadın kocasını sertçe paylar: Çünkü o bir çocuğun şakasını gerçek kabul etmiştir. Koca da böylece şüphelerinden vazgeçer.

*Tevbih edilmiş zevcenin hikâyesi*⁴ 'nde, önceki hikâyenin aksine, bir adam, bir zinâ teşebbüsüne mâni olur. Kocasının olmadığı bir sırada, kadın kocasının sipariş verdiği bir terziyi dâvet eder. O, diğer lüzumlu şeyler arasında, ziyâfet için, yüzülmüş bir koyun getirir. O vakit, terzinin bulunmadığı bir hafta zarfında koyun kokar ve sokak köpekleri evin yakınına toplanır. Hafta geçip terzi gelince, kadına, zina işleyince bu

¹ V, 197 b - 200 a .

² VI, 112 b - 121 a .

³ VI, 121 a - 124 a .

⁴ V, 192 b - 197 b .

kokmuş ete benzeyeceğini, ayak takımı kimselerin onu rahatsız edeceklerini bildirir.

Tercümesine sahip olmadığımız hikâyelerin münderecatı işte bunlardır.

Wortley Montague'nün el-yazması bugünkü Mısır lehçesinde görmediğimiz şekiller ortaya koyan dili yönünden de hayli ilgi çekicidir. Bunda aynı zamanda günlük lisanda bulunmayan Türk asıllı kelimeler de vardır. Fakat ben burada Wortley Montague'nün nüshasının dili hakkında teferruata girmek istemiyorum. Ondan, başka bir yerde bahsedeceğimi ümit ediyorum.